

føtex har et stærkt rengørings- hold.

4 ltr. Dunlet
skyllemiddel

26⁹⁵
Ltr. pris 6,73

Ajax til WC
750 gram

9⁹⁵
Kg pris 13,27

5 kg
Prana maskinvask

36⁹⁵
Kg pris 7,99

4 Hvide Lam
køkkenruller
Rullepris 3,74

6 Hvide Lam
toilettejpapir
Rullepris 2,49

Flydende Ajax
til rengøring
1820 ml.

19⁹⁵
Ltr. pris 10,98

2 fl. Vel opvask
å 675 g

12⁹⁵
Kg pris 9,59

14⁹⁵
Frit
valg!

2 tb. Colgate Fluor
tandpasta
å 140 gram

15⁴⁵
Kg pris 55,18

føtex

2883 Forbehold mod trykfejl og leveringsvigt

Store dele af Vadehavet er nu fredet.

VADEHAVET ER ENESTÅENDE

I de sidste 10 år har Vadehavet opnået en hidtil ukendt bevågenhed i den danske befolkning. Tidligere kendte ret få uden for de lokales rækker til Vadehavets eksistens. Eller rettere, at der overhovedet var et Vadehav i Danmark. De fleste kunne med en vis ærefrygt huske børnelærdommen om Vadehavet i Holland, hvor man med bygning af diger forvandlede »guld« vadehavsbund til frugtbar landbrugsjord.

Med stormfloden den 3. januar, der truede de danske diger i Sønderjylland, kom Vadehavet for alvor ind i den danske befolknings bevidsthed, og den efterfølgende debat om bygning af et fremskudt dige ud for Tøndermarsken tog hul på problemstillingen om Vadehavet som naturområde og den menneskelige udnyttelse af området. Den parallelt løbende debat om oprettelse af først vildt- og siden naturreservat, samt endelig bygning af saltvands- sø bag det fremskudte dige, har medført, at alle i hvert fald nu har kendskab til Vadehavet.

Naturholdning

Debatten har i høj grad væ-

ret præget af konflikten mellem den lokale tradition med Dalgas' menende ord, »Hvad udad tabs skal indad vindes«. Denne indstilling stod over for en voksende miljøbevidsthed, der søgte at vurdere Vadehavets »golds« mudderflader i en større sammenhæng.

Det var en debat, som ikke har været særlig frugtbar, og måske oven i købet har skærpet modsætningerne mellem den lokale holdning og »miljøfantasterne«, som de kaldes lokalt.

Dårlig information

En væsentlig årsag til at debatten er gået skævt, er givet, at dele af især lokalpressen og -radioen ikke har informeret særlig nuanceret. Informatio-

nerne har været præget af den lokale holdning: naturfantaster og eksperter, der bor langt fra Vadehavet og som ikke aner, hvad Vadehavet er, forsøger at trække løsninger ned over hovedet på lokalbefolkningen, der nu i århundreder har værnet om deres egn og blot fulgt en gammel tradition.

Polariseringen af debatten, og en række misforståelser i begge lejre kunne givet have været undgået med en bedre information.

I sagen om det fremskudte dige kunne man måske med bedre oplysning have undgået, at man udelukkende tog tekniske hensyn ved bygningen af diget, bl.a. med henvisning til den århundredårige frisiske inddigningstradition. Man misbrugte den gamle frisiske Spadelandsret ved at citere en paragraf, der lyder »Den der ikke vil dige må vige«. Denne paragraf har i spadelandsretten udelukkende henvisning til vedligeholdelse af de eksisterende diger. For øvrigt en paragraf, som man lokalt hav-

Esbjerg Ugeavis 12.07.83

de forbrudt sig på ved at gennemhulle 2. digelinie.

Debatten havde endvidere vundet meget ved at undlade demagogiske fraser som »Mennesker eller fugle« ved i stedet at koncentrere sig om det centrale spørgsmål: hvordan sikrer vi lokalbefolkningen mod stormflod på den bedste måde, samtidig med at den valgte løsning tager skyldigt hensyn til Vadehavets enestående karakter, helt uden skelen til landvindingsinteresser? Men da landvindingstraditionen går tilbage til ca. år 1000, er det vanskeligt for lokalbefolkningen at godtage, at »udenbys« pludselig stiller spørgsmål til denne tradition. Det centrale i dette er vel nok, at den tekniske formåen nu giver mulighed for at bygge diger helt ude på vadeerne og i et omfang, som tidligere ikke var muligt. Da Vadehavets samlede areal ikke kan forstørres, idet vadehavsoerne sætter den yderste begrænsning, vil enhver inddigning formindskede det havområde, som er så enestående i verden.

Turister og industriaffald

Vadehavet strækker sig omkring 500 km fra Ho Bugt nord for Esbjerg til Den Helder i Holland. Den danske del udgør således ca. 15 pct. af hele området, men ikke den mindst vigtige, da vort Vadehav er det mest naturprægede.

Set i verdensmålestok er Vadehavet enestående. Mere end 500 lavere dyrearter og 20 plantearter forekommer ikke andre steder i verden, end netop i Vadehavsområdet.

De store menneske-koncentrationer og industriområder tæt ved Vadehavet i Holland og Tyskland har dog medført store belastninger i form af inddigninger og forureninger med industriaffald. Hertil kommer en meget kraftig turisme i området - en turistform, vi har svært ved at forestille os i Danmark: strandkurve på diger og badning i det mudrede Vadehav ved højvande. ■

DET STØRSTE FREDEDE OMRÅDE I DANMARK

■ Efter to love under henholdsvis landbrugsministeriet og miljøministeriet er Vadehavet - forløbig for en periode til 1984 - det første kombinerede vildt- og naturreservat. Med sine ca. 950 km² er det også det største enkeltområde, der hidtil er fredet i Danmark.

Med reservatbestemmelserne søger man at sikre, at det danske Vadehav bevarer sit særpræg som et levende naturområde af stor landskabelig værdi og af uvurderlig betydning for Nordsøens fiskebestand samt for de store bestande af ande- og vadefugle på den nordvesteuropæiske

■ Med tilladelse fra biologen Svend Tougård, ansat ved Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg og bladet »Levende natur« har E.U. fået rettigheder til at bringe disse artikler om Vadehavet - skrevet af Tougård. ■

Vadehavet er et skønt rekreativt område.

RIGHOLDIGT DYRELIV

■ Tidevandets pulserende rytme mellem høj- og lavvande to gange i døgnnet giver forudsætningerne for det rige plante- og dyreliv.

Højvandet tilløber Vadehavet store mængder næring og frisk vand, som udgør grundlaget for det mikroskopiske plante- og dyreliv, der lever i selve bundlaget. Der er så mange mikroskopiske planter i bunden, at der opbygges ligeså meget planteføde på 1 m² vadebund, som på 1 m² velgødet bygmark. Man skal blot have mikroskop for at se planterne på vaden.

Det mikroskopiske plante- og dyreliv er fødegrundlaget for et stort antal dyr, der lever nedgrævet i bunden: orme, muslinger og krebsdyr, som er specialiserede til at kunne tåle, at vadeerne tørlægges ved lavvande og til at udnytte den mikroskopiske føde på forskellig måde. Nogle filtertræder føden fra vandet, andre søder i bundens mudder med dets indhold af næring, og atter andre er rovdyr.

Der kan være op til flere tusinde af disse dyr pr. kvadratmeter.

Fisk

Når højvandet skyller

ind over vadeerne, invaderer mængder af fisk - især fiskeyngel - dette righoldige spisekammer.

Især Nordsøens fladfiskebestand er helt afhængig af, at ynglen kan tilbringe de første år i de beskyttede Vadehavsområder, hvor der er så rigelig føde. Man regner med at f.eks. over 60 pct. af rødspættebestanden i Nordsøen vokser op i Vadehavet.

Fugle

Når lavvandet seks timer senere tørlægger vadeerne, invaderes de af tusinder af fugle, der raster eller yngler i området.

Fuglene er med deres forskelligt udformede næb veludrustede til at hente de forskellige dyreformer op fra vadebunden. To arter fugle med forskelligt udformede næb kan gå side om side og finde hver deres foretrukne føde.

Vadehavet er på grund af den store biologiske produktion Europas vigtigste rastepåds for mange arter vandfugle, der har yngelområde i det nordlige Europa, Sibirien og Grønland og som overvintrer i Vadehavsområdet, Sydeuropa eller Afrika.

Sæler

Den spøttede sæl har også tilpasset sig Vadehavets særlige naturforhold. Den føder en unge, der er i stand til at svømme umiddelbart efter fødslen. Det er således muligt for sælerne at yngle på sandbanker, der overskyldes ved højvande.

Især i Holland har den spøttede sæl været i drastisk tilbagegang. Den er siden 50'erne, hvor der var ca. 3000 sæler i de hollandske områder, gået tilbage til ca. 300, først og fremmest på grund af den meget kraftige forurening og forstyrrelser som følge af den store turisme. ■

trækrute.

Man har med andre ord fredet Vadehavet for at give den naturlige udvikling mulighed for at fortsætte uden større menneskelige påvirkninger.

Reservatbestemmelserne tager derfor hensyn til, at de traditionelle menneskelige aktiviteter kan fortsætte i vid udstrækning, idet der søges en rimelig balance mellem naturbeskyttelse og menneskets brug af området. Befolkningen kan fortsat færdes i dette enestående naturområde, hvad enten det sker som turist, jæger, fisker eller i studieøjemed.

Landskabet

Reservatbestemmelserne tager sigte på at beskytte landskabet mod større indgreb, f.eks. nye inddigninger og dæmninger, anlæg af højspændingsledninger, havneanlæg og andre bygningsværker, ændringer af bundforholdene ved gravning af kanaler og udvinding af råstoffer, samt maskinel gravning efter sandorm og andre organismer.

Endelig søger reservatbestemmelserne at forhindre en fortsat forurening af området ved bl.a. forbud mod dumpning af affald og lignende.

Friluftslivet

For friluftslivet går begrænsningerne i første række ud på at hindre, at fritidsaktiviteterne kommer til at udfolde sig på dyrelivets bekostning. Det sker ved særlige regler for jagt og færdsel samt ved at begrænse aktiviteterne til steder, hvor de traditionelt har udfoldet sig.

Det betyder i praksis, at man sørger for, at sejladens først og fremmest foregår med moderat hastighed og i de naturlige sejlløb og løb. Ved at regulere sejladens på denne måde opnås, at fugle og sæler bliver fortlørlige med denne færden ad bestemte ruter, så de kan føle sig sikre i de øvrige områder.

For nye specielle bådtyper, som f.eks. windsurfere, der kan gå ind på lavt vand, udpeges særlige kyststrækninger, hvor der er naturligt at udfolde disse aktiviteter - først og fremmest ved turistområderne.

Hovedsynspunktet i bestemmelserne om færdsel er altså at give de menneskelige aktiviteter mulighed for fortsat at udfolde sig, men samtidig sikre at dette sker med særlig hensyntagen til områdets enestående natur, plante- og dyreliv. ■

Svend Tougård - skriver om Vadehavsproblematikken.

